

Unitárius ítélet a várnai esatáról.

Kozma Mihály unitárius pap 1768-ban Nyárád-Szent-Lászlón irt vallástörténetében így emlékezik meg a várnai véres csata-vesztésről:

„A constantziai gyűlésben (hol Husst és prágai Jeromost megégették) született 1414-ben ama kereszténhez illetlen fajzat: *Az eretneknek adott hitet, fogudást nem kell megtartani*“.

„Ennek keserű ízét kóstolta László király,¹ mert a magyarok frigyét kötöttek a törökökkel, ezek az Alkoránra, amazok az Evangeliumra tétetett ujjakkal. De Julianus cardinal, ki a felől levelet vett a pápától, ösztönözvén László királyt a frigynek megszegésére, úgy mint a mely őtet nem kötelezné, a törökök ellen mégyen 1444. esztendőben, de szerencsétlenül. Mert Amurates szultán a mint hadát hullani látta, kiveszi a frigylevelet s az égre tekintvén ezt mondja:

„Krisztus Jézus! ez a frigy, melyet velem kötöttek, a kik a te neveddel dicsekednek és a melyet a te nevedben erős hittel és esküvel megerősítettek? Ha Isten vagy, mint a keresztények mondják, állj bosszút az ő hitszegésükért!“

„Ezután megfutamnak a magyarok. Királyuk lováról leesvén, feje vétetik s egy kopjára szurják fel. Julian cardinal is oda vész s ilyen emlékverset költöttek a gyászeset emlékezetére:

László király epitaphiuma.

Romulidae Cannas, ego Varnam clade notavi.

Discite mortales non temerare fidem.

Me nisi Pontífices jussissent rumpere (frangere) faedus,

Non ferret Schythicum Pannonis ora jugum.

Azaz:

Régen rómaiak festék vérrel Cannát.

Jaj én is megtöltém véres testtel Várnát.

Ember tanulj töllem, vegyed e tudományt;

Soha hitet ne szegj; mert vészted jutalmát.

¹ A lengyel Ulászló magyarosabb neve.

Ha papok engemet a frigy felbontásra
 Nem hajtanak vala, soha ily romlásra
 Magyar nem jut vala, — én is ily halálra,
 Sem szép Pannonia török igájára!

Többet mond ennél e rövidebb párvers színtén XVIII. századi fordításban:

Róma Cannát, vérrel én Várnát festettem.
 Papok jóvallásán a frigyét megszegtem.
 Éltem, népem, földem egyszersmind vesztettem.
 Hitlenség örökös példájává lettem.

E józan itéletű, tiszta lelkű és látású felfogás a kötött hit becsületes megtartásáról annál figyelemre méltóbb, mennél többet vaszarkodnak a hamislelkű történetfaragók a gonosz pápás esküszegés kegyes voltának kimutogatásával.

Nemesak a véres Várnát, magát a vérözönt elnyelő Mohácsot is a kath. klerus vakságból támadt vakmerőségének köszönhetjük. Várdai Pálnak, a későbbi jámbor érseknek, ki kezét csókolta később Szulejmannak a megalázott Esztergom alatt, gonosz tanácsára ölték meg a török szultán Lajos királyunknál tisztelgő követét s holttestét a tatai tóba vetették.

Szulejman Dávid király példájára, ki követjeinek megszegyenítéseért ezrével irtatta ki az ammonitákat s leölette gonosz királyukat, maga is boszúló hadjáratot indított a pápától vezetett Lajos király ellen. S a pápás papok hitegetésében bizakodó magyar nemességet a hét vaskalapos főpappal együtt vágták le a mohácsi vérmezőn. A vak barát hasztalan vitte elől a Crucipilét Melius gonosz gúnyja szerint. Az elámitott nemesség is bőjtölve, éhesen várta a forró síkon a magaslatról lerohanó törökséget s mit sem tudtak vak vezetőik a hátukba került Bali bég hóhér seregéről sem.

A szultán e hadjáratl csak megboszúlta százezer magyar életének feláldozásával, gyalázattal kivégzett követét; de hamar kinyílt azután sasszeme a pápás hatalom gyávaságának láttán. Meggyőződhetett, hogy e jámbor, romlott Róma-tisztelő nép csak az imában s nem az inában bizakodik; az égi gondviselésben s a lejáró szentekben tartja minden reménységét. Tanítani kezdte hát őket a biztosabb kétszerkettőre s megkezdte tőlük a Duna-Tisza közének elhódítását.

(RÓRENCZ.)

Pálfi Dénes.
(1835—1907.)

Erőtéljes alak, törzsfőnöki typus. A nemzetségek fejei festhettek úgy régen, mint e keleties színezésű, szabályos alkatú hatalmas termet: Pálfi Dénes.

Az őstermészethez mindig is közel maradt. Földet mivel, gazdálkodik és az örökölt nemesi vagyon keze alatt szépen gyarapszik. Otthon gyönyörű ménest nevel s szelítl állatokat, s ragadozókat irt biztos fegyvere fent a félelmes havason.

A földet megtartani, a vagyont gyarapítani, ebben a község népének példát adni: ösztöne és öntudatos politikája, melyet kitarással követ.

És a mi életéhez még oly szorosan fűződik, a felvilágosult vallás. A tarcsafalvi Pálfiak kezdettől az unitarius reformatio hivei, tántorithatlanul. S a melynek megteremtésére elődei oly sokat tettek, a székeskereszturi középiskolát felügyelő gondnokságával emeli. Mint ifjak tisztelettel néztünk alakjára s az azutáni ismeretség csak növelte e tiszteletet, hogy most kegyelettel emlékezünk róla, a nemzetségfőről, régi magyar vonások és tulajdonságok megtestesítőjéről, kinek lelkében vallásunk lángja égett.

Fi-örököst nem hagy maga után. Vele a tarcsafalvi Pálfiaknak egyik ága megszakad.

A közös törzsnek más hajtásaiban fognak tovább élni a nemzetségnek erényei.

PÉTERFI DÉNES.